

Over slaven en marrons in Suriname

DEEL 4: LAMMENS, EEN JURIST (±1815-±1835)

NB Dit is een zichtexemplaar. Het toont u de titelpagina, inhoudsopgave, voorwoord, serie-overzicht en enkele representatieve pagina's.

Inhoud

INLEIDING	3		
1 LEVEN EN WERKEN VAN LAMMENS	4		
2 UIT 'BIJDRAGEN TOT DE KENNIS VAN DE KOLONIE SURINAME'	6		
1 Huizen van blanken en slaven in Suriname	6		
2 Hoe blanken, zwarten en kleurlingen over elkaar oordelen	8		
3 Levenswijze van de blanken	9		
4 Levenswijze van de slaven in Paramaribo	12		
5 De mentaliteit van de kolonisten	14		
6 Blanke mannen en hun huishoudsters	15		
7 De does	17		
8 Jaarlijkse danspartij	19		
9 Eigenschappen van zwarten en kleurlingen	19		
10 De godsdienst van de slaven	23		
11 Verbintenissen tussen slaven en slavinnen	25		
12 Kleding, huisraad en voedsel van de slaven en slavinnen	25		
13 Eigen bezit van slaven	27		
		14 Het verkopen en vrij maken van slaven en slavinnen	29
		15 Het straffen van slaven en slavinnen	29
		16 Het straffen van blanken en andere vrijen	30
		17 Blanken en andere vrijen in Suriname	32
		18 Verzet tegen slavenhandel en emancipatie	32
		BEGRIPPEN	34
		COLOFON DEEL 4	38
		DE DELEN IN DEZE SERIE	38

(Omslag)

Foto van een diorama uit 1830 van Gerrit Schouten (1779-1839), een kunstenaar in Suriname die beroemd werd door zijn diorama's van scènes uit het leven in Suriname in het begin van de 19de eeuw. Op dit diorama zijn dansende slaven te zien. Gerrit werd in Paramaribo geboren en was de zoon van Suzanna Hanssen, een Surinaamse, en Hendrik Schouten, een Nederlandse gouvernementsambtenaar. Gerrit huwde met een zus van Adriaan François Lammens die in dit deel aan het woord is.

Inleiding

Tussen 1989 en 1993 is bij de rijksuniversiteit van Leiden in het kader van het project *Bouwstenen voor intercultureel onderwijs* een serie bronnenboekjes over de Surinaamse geschiedenis samengesteld door Leidse en Surinaamse historici, docenten en studenten. Doelgroepen waren docenten, schrijvers van schoolboeken, studenten en leerlingen die dieper op een onderwerp willen in gaan dan in het gewone geschiedenisonderwijs mogelijk is.

Anders dan in de oorspronkelijke serie staat in deze digitale opvolger in elk deeltje één auteur centraal. Ook is er aanvullend beeldonderzoek gedaan.

De Nederlandse overheid heeft het geschiedenisonderwijs met Tien Tijdvakken, Kenmerkende Aspecten, Historische Contexten, verplichte voorbeelden en een canon zodanig volgepropt dat de voorschriften onuitvoerbaar geworden zijn. Een toenemend aantal docenten trekt zich noodgedwongen of met genoegen steeds minder van de voorschriften aan. Zo ontstaat er onbedoeld door de overheid meer ruimte voor niet-westerse geschiedenis die er in de overheidsvoorschriften zeer bekaaid vanaf komt.

Wie op zoek gaat naar stemmen van ooggetuigen uit de tijd van de slavernij zal tot zijn teleurstelling ervaren dat vooral van blanke ooggetuigen indrukken bewaard zijn gebleven. Toch was het ook mogelijk een apart deel, '13: Stemmen van slaven en marrons' samen te stellen. Indirect komen in andere deeltjes ook slaven en marrons aan het woord.

Veel beschreven daden en gedachten zullen de haren van de huidige lezer ten berge doen rijzen. Dat overkwam, zo maken sommige bronnen duidelijk, ook veel blanken in de tijd van de slavernij. Uit de bronnen blijkt dat er toen zowel onder de blanke als onder de gekleurde bevolking zeer verschillend over slaven en de slavernij werd gedacht.

Uit de geraadpleegde bronnen zijn alleen fragmenten geselecteerd die met de slavernij in Suriname te maken hebben. De cursieve teksten en de meeste (tussen)titels zijn van ons. Het taalgebruik in de oude bronnen is zoveel mogelijk gehandhaafd.

Voor het leesgemak hebben we sommige woorden in de moderne spelling geschreven, bijvoorbeeld 'zo' in plaats van 'zoo', 'slaven' in plaats van 'slaaven', 'gewichtig' in plaats van 'gewigtig' en 'sche' aan het eind van een woord is gewijzigd in 'se'.

Uit historische en taalkundige overwegingen wijzen we het elimineren van woorden, bijvoorbeeld 'slaaf' vervangen door 'tot slaaf gemaakte' af. Slavernij bestond eeuwenlang onder veel volken; niet alleen onder Europeanen, ook onder Afrikanen en Arabieren bijvoorbeeld. Velen werden niet tot slaaf gemaakt maar als slaaf geboren. Beseffen dat de inhoud van begrippen in de loop van de tijd verandert en dat ze in dezelfde tijd verschillend worden geïnterpreteerd, is raadzamer en haalbaarder dan te pogen begrippen te vervangen.

1 Leven en werken van Lammens

Adriaan François Lammens werd in 1767 in Vlissingen geboren. Hij studeerde rechten en werd in de tijd van Napoleon, toen Nederland door Frankrijk was bezet, burgemeester van Axel en Vlissingen. Kort nadat Nederland weer zelfstandig was geworden vertrok hij naar Suriname. Daar heeft hij tot 1835 verschillende belangrijke functies vervuld. Hij begon als lid van het Hof van Civiele Justitie. In 1824 werd hij president van dit hof. Vier jaar later werd het Hof van Civiele Justitie samengevoegd met het Hof van Criminele Justitie. Lammens werd er president van. In 1832 werd hij bovendien president van het Militaire Gerechtshof. Vanaf 1822 was hij bovendien rechter in een gemengd Brits-Nederlands gerechtshof tot wering van de slavenhandel.

In Suriname beperkte Lammens zich niet tot zijn eigen werkterrein, de rechtspraak. Hij nam deel aan allerlei organisaties die actief waren op andere terreinen. Hij was grootmeester in de Vrij metselaarsloge ‘Concordia’. Ook was hij bestuurslid van de Maatschappij tot Nut van ‘t Algemeen, een organisatie die een ontmoetingsplaats was voor (vrije) inwoners van Paramaribo met een brede belangstelling.

Lammens is driemaal gehuwd geweest. Zijn eerste huwelijk sloot hij op eenentwintigjarige leeftijd (1788), elf jaar later volgde een echtscheiding (1799). Het jaar daarop huwde hij opnieuw. Zijn nieuwe vrouw, Maria de Gelder, ging met hem mee naar Suriname. Daar stierf zij in 1825. Kort daarop huwde hij als zestigjarige met de drieëntwintigjarige weduwe Maria Carolina Schouten. De onderzoeker die deze gegevens boven tafel heeft gehaald, W.F.L. Buschkens, schreef: ‘Nog

heel lang, te weten 21 jaar, heeft de oude patriot van zijn herfstig geluk met het jonge weeuwtje kunnen genieten. Hij vertrok in 1835 met haar uit Suriname naar Den Haag, waar hij in 1847 overleed. Maria Carolina overleed pas in 1886, bijna veertig jaar na haar echtgenoot. Maria Carolina Schouten was katholiek, terwijl Lammens gereformeerd was. Een ander opvallend verschil: zij was een kleurlinge. Zij was de dochter van Gerrit Schouten, die als de eerste creoolse schilder bekend staat.

Lammens verzamelde in zijn tijd allerlei belangrijke stukken met betrekking tot Suriname. Hij maakte daarvan gebruik voor het schrijven van bijdragen aan de jaarlijks verschijnende Surinaamsche Almanak. Zijn nagelaten geschriften zijn echter veel omvangrijker. Zij gaan over geografische, biologische, economische en bestuurlijke aspecten; ook schreef hij over uitstapjes die hij vanuit Paramaribo maakte. Het merendeel van zijn teksten betreft echter de situatie in Paramaribo. Andere literatuur uit die tijd betreft vaak de plantages. Het werk van Lammens is daarom een waardevolle aanvulling. Hij schreef zijn aantekeningen soms direct op, soms ook noteerde hij zaken jaren later terugblikkend.

Hoewel hij als een notabele kan worden beschouwd, had hij het af en toe aan de stok met andere notabelen. Kritiek op bijvoorbeeld gouverneur Vaillant (1816-1822) stak hij niet onder stoelen of banken. Toen hij in 1824 een manuscript naar Nederland zond ter beoordeling door, zoals hijzelf schreef ‘een voornaam staatsman’, kreeg hij als antwoord dat hij een essentieel deel beter niet kon publiceren, omdat Lammens

dat persoonlijke problemen zou kunnen opleveren. Lammens zag toen van publicatie van het hele manuscript af. Aan het einde van zijn leven werkte Lammens aan een nieuw manuscript van zijn werk. Na zijn dood besliste de uitgever echter dat zijn werk inmiddels te verouderd was geworden. Te verouderd waarvoor? Voor wie? In elk geval niet te verouderd voor degene die meer wil weten over de slavernij in de tijd waarin Lammens zelf in Suriname was.

Teenstra (*zie deel 8 over Teenstra in deze serie*) heeft Lammens jarenlang in Paramaribo gekend. Hij schreef over Lammens: 'Geen man naar de mode; zelfs op hoge leeftijd was hij niet lau en onverschillig, maar zeer belangstellend, werkzaam en nauwgezet in de vervulling zijner plichten. Hij was in mijn tijd één der eerlijkste en verdienstelijkste ambtenaren der kolonie, doch tevens één der meest miskende, omdat hij gebreken onbewimpeld durfde te bestrijden. Lammens was geen man naar de wereld; hij wist zich niet bemind te maken en in te dringen om een zodanige eer deelachtig te worden; en zat nimmer in kransjes of op het gouvernementshuis, halve of gehele nachten tussen den schuimende grog en de l'hombredoesjes de bloemen te bestuderen die de vrouwen op het kaartspel in handen hebben; liever beschouwde hij de schone natuur in vrijheid en blijheid, dan voor zijn eigenbelang een vaatdoek voor vuile handen, een mat voor beslijkte voeten, en een kruipende slaaf en ogendienaar van de gouvernantes te zijn.' Teenstra had waardering voor Lammens, hoewel hij het in verschillende opzichten betreffende de slavernij en de slavenhandel met hem oneens was: 'Doch wij zullen den grijzen patriot steeds bijzonder hoog blijven achten, ook daar waar wij in denkwijze mogen verschillen.' Zichzelf noemde Lammens eens een man van 'een vast karakter, te openhartig om zich niet de haat van de Gouverneur Vaillant op de hals te halen; voor zijn gevoelens altoos uitkomend en nimmer vleiend, werd hij ontzien en geacht, maar kon nimmer aan hem of de zijnen behagen die zoiets in de weg stond.'

Het Hof van Justitie in Paramaribo, gebouwd in 1793, en gefotografeerd in onze tijd. In dit gebouw deed Lammens zijn werk als rechter.

In tegenstelling tot sommige andere ambtenaren die door hun superieuren werden 'weggezuiverd' heeft men Lammens aldoor zijn werk laten verrichten.

Veel geschriften van Lammens zijn bewaard gebleven. Zij bevinden zich in de bibliotheek van het Surinaams Museum. Een kopie ervan is in het Nationaal Archief in Den Haag aanwezig. Onder redactie van G.A. de Bruijne is in 1982 een deel van dat materiaal gepubliceerd onder de titel *Mr. Adriaan François Lammens, Bijdragen tot de kennis van de kolonie Suriname*. Het is een gezamenlijke uitgave van het Geografisch en Planologisch Instituut van de Vrije Universiteit in Amsterdam en CARAF in Leiden.

2 Uit: ‘Bijdragen tot de kennis van de kolonie Suriname’

1 HUIZEN VAN BLANKEN EN SLAVEN IN SURINAME

De huizen van de blanken

‘De huizen, uitgezonderd twee, zijn allen van hout, van planken over elkaar geschoten, gespijkerd tegen een balk of raamwerk zoals in het moederland de boerschuren. Het dak is met houten plankjes (singels) gedekt, behalve dat gedeelte van de bijgebouwen (services) waar de keukens of stookplaatsen zijn en waar men tegen een brandmuur stookt. In plaats van een schoorsteen heeft men in het dak voor de uitgang van de rook een zo ruime opening gelaten dat men van het roet of de aanslag van de rook weinig of geen brand te vrezen heeft. Sedert de zware brand (zie deel 8 in deze serie over Teenstra) heeft men in het bouwen van de keukens meer steen gebruikt en ook op sommige op de Europese wijze een schoorsteen geplaatst. Of dit laatste goed bedacht of doordacht is, zal de tijd moeten leren.

De meeste huizen staan op een stenen voet, die twee tot drie voeten hoog is, ofwel iets hoger. Deze wijze van bouwen mag men goedkeuren, want het water rijst in de grond gedurende de regentijd zodanig dat men op een voet diepte te Paramaribo soms reeds op het water komt. De huizen kan men algemeen in drie soorten verdelen: grote, middelbare en kleine huizen. De grote huizen bestaan uit één en een halve diepte, dat is van voordeur tot achterdeur of uitgang. De diepte kan dus op vijftien tot tweeëntwintig voet gesteld worden. De breedte van het huis is soms zeer aanzienlijk, niet zelden vijftig voet en meer. Men heeft in de meeste een aanzienlijke brede vestibule of voorvloer, die dikwijls een derde of meer van het gebouw inneemt.

Wanneer de breedte van het huis geen twee afgescheiden kamers heeft, dan is de vestibule ook van meubels voorzien die men in een gang anders niet plaatst. Wanneer er twee voorkamers in het huis zijn, dan verdeelt zich één van die kamers in een grote, die tweederde van de diepte van het huis beslaat, waarachter een tweede kamer van het overige derde deel. Dus de helft van het huis is verdeeld in twee kamers, een grote en een kleine.

Achter de andere voorkamer die niet dieper is dan twee-derde van het gebouw, vindt men een bottelarie, de trap om naar boven te gaan en voorts de services, tot gerief van het huishouden.

Van boven vindt men nagenoeg dezelfde verdeling als van onderen: sommige huizen zijn met een frontispice opgetrokken, wat men hier een balkon noemt. Dan vindt men dit verschil, dat de beide grote kamers boven, ter weerszijde van het middenstuk (alwaar men gewoonlijk huishoudt), met een afhangend dak beschoten zijn en de ramen in de zijgevels.

De middelbare huizen hebben een voor- en achtervloer, ook wel twee kamers achter elkaar, met een nauwe gang aan de zijde van het huis en boven een voor- en een achterkamer. Huizen die meer dan één verdieping hebben, zijn zo zeldzaam dat er geen zes te vinden zijn. De kleine huizen zijn niet opgetrokken en hebben boven alleen een zolder, waarop de slaappleatsen zijn, al of niet afgescheiden. Het zal duidelijk zijn dat er huizen gevonden worden, die niet in alle opzichten met deze verdeling overeenkomen.

Van hoe weinig waarde de huizen ook mogen lijken, het kost niettemin veel geld om ze te bouwen, omdat het hout zeer duur is. Daar

Suikerplantage in 1840 (afbeelding vervaardigd door J. M. Engelberts). De woning van de directeur (op de voorgrond) staat op houten voeten. Op de achtergrond in het midden slavenwoningen. Rechts het gebouw waar suikerriet werd verwerkt.

men geen zaagmolens heeft, maar al het hout in de bossen uit de hand tot balken, ribben en planken bewerkt wordt, moet het wel duur zijn. Voegt men hierbij dat men in de kolonie wel bomen velt, doch nimmer aanplant, het timmerhout dus zeer schaars wordt en zeer afgelegen voor het vervoer te water, zo moet men zich hierover niet verwonderen. Daarom bouwt men meer met ingevoerd dan met Surinaams hout, ofschoon het laatste duurzamer is. De daglonen komen op twee gulden tien stuivers per dag. Zestig, ja tachtigduizend gulden Surinaams mag men zonder overdrijving voor een huis van de eerste rang rekenen, met de bijgebouwen meegerekend. Als men dan de bewerking ziet dan is het vol gebreken, zo slordig en overhaast bewerkt dat het houtwerk nooit glad maar alleen gevierkant en met

hout volgestreken. Niet algemeen heeft men glazen ramen, zodat als het regent men door het sluiten van de vensters aan die zijde van het huis waarop de regen valt letterlijk in het donker zitten moet. In plaats van glazen ramen heeft men jalouzieën of stores en 's nachts sluit men de ramen met houten vensters. De planken die de buitenkant van de huizen uitmaken, zijn zo ongelijk geschaafd en sluiten zo weinig aan, dat de wind op de meeste plaatsen door de kieren speelt. Ook staat het huis van 's morgens tot 's avonds open om toegang aan de lucht te geven. Ieder huis is op zichzelf gebouwd. Men betaalt van vijftienhonderd tot vierduizend gulden en meer aan huur. De zeer gewone huizen of die zeer achteraf gelegen zijn, vallen natuurlijk goedkoper te huren.'

de voorloperschaaf geschaafd is. Ook wordt de verf niet behoorlijk uitgewreven, maar dik op de planken gesmeerd, op die wijze worden de oneffenheden in het

De bijgebouwen

‘Naast deze huizen of kamers vindt men op de plaats nog een botte-
larij, magazijn of bergplaatsen, de keukens, het kantoor van de
administrateur en een grote kamer voor de klerken. Bij de artsen de
ziekenhuizen voor de slaven die zij behandelen.

Deze gebouwen zijn in de lengte aan weerszijde van de plaats achter
het huis gebouwd en sluiten die in. Dan vindt men de tuin, waarvan
de grootte afhankelijk is van het kwartier van de stad waar het huis
staat. Achterin de tuin ofwel op het eind van de bijgebouwen vindt
men de gemakhuizen. Op de plaats is vaak, doch niet altijd, een wel-
put, iets zo onmisbaars in een warm land.

Is het dat men zich op een schelprijs bevindt, waarvan er enige de
stad doorlopen, dan heeft men zo zuiver water als men wensen kan.
Hoewel men vrij algemeen regen en geen welwater drinkt, is het in
de verste verte nog niet zo dat alle huizen van een regenbak, een zo
noodzakelijk gerief, zijn voorzien.

Kelders zijn er nog zeldzamer en het is te verwonderen dat de voorra-
den nog zo goed bewaard blijven, daar alles in magazijnen van hout,
boven de grond gebouwd, moet worden geborgen en daardoor zeer
warm staat. Ja, zelfs bevindt zich het magazijn vaak naast de keuken.
Als men wanneer de zon schijnt de handen tegen de planken houdt,
zijn die brandend heet.’

De huizen van de slaven

‘De slaven wonen in kleine huizen van één kamer, op de plaats. Geen
huis waarachter men niet een aantal van die kamers vindt, soms zelfs
een dubbele rij of verdieping bovenop de gelijkvloers gebouwde. Men
kan zich gemakkelijk voorstellen dat dit een eerste behoefte is, als de
eigenaar meer dan vijftig slaven bezit om ambachten uit te oefenen.
Of wanneer zijn betrekking tot plantages hem van tijd tot tijd nood-
zaak aan een aantal plantagenegers huisvesting te geven.’

2 HOE BLANKEN, ZWARTEN EN KLEURLINGEN OVER ELKAAR OORDELEN

‘De blanke bewoners van de kolonie houden zich afgezonderd van
de kleurlingen en zien met verachting op hen neer. Deze, voor die
vernedering gevoelig, hebben een hun eigen karakter aangenomen
en trachten hoogmoed te stellen tegenover de superioriteit die de
anderen aan de dag leggen, waardoor de zaken niet verbeteren. De
blanken stellen de neger ver boven de mulat, aan welke laatste zij de
gebreken toekennen van de blanken en de zwarten verenigd. Van
zijn deugden wil men niet horen spreken. Dat dit onstaatkundig is,
spreekt vanzelf en dat deze verwijdering tussen de blanken en die
kaste van mensen die uit hun vereniging met de zwarten gesproten is,
alleen maar nadelig kan zijn, is duidelijk. Want in mogelijke gevallen
zou wellicht het behoud van de kolonie van hun onderlinge vereni-
ging kunnen afhangen, terwijl, mochten de kleurlingen zich dan bij de
zwarten voegen, de blanken daarvan spoedig het noodlottige zouden
ondervinden.

De blanke mannen wonen vrij algemeen bij vrouwenkleurlingen of
negerinnen omdat de blanke vrouwen in te gering aantal voorhanden
zijn. Hoe kan nu uit die nauwe betrekking tussen de blanke mannen
en kleurlingenvrouwen, die haat en afkeer tegen de kleurlingenman-
nen bij de blanke mannen ontstaan? Men zou met recht het tegen-
deel verwachten. Wat ook bijzonder is, is dat de kleurlingenvrouwen
de kleurlingenmannen als een mindere kaste beschouwen, wat in de
laatststen niets dan ijverzucht opwekt en wat de verwijdering vermeerdert.

De kleurlingvrouw beschouwt zich de meerdere van haar zwar-
te moeder, omdat zij tot de blanken nadert, die als eigenaren en
meesters van de kolonie beschouwd worden en die uitsluitend tot
ambten geroepen worden. De kinderen van de mulattin, met een

blanke voortgeteelt, beschouwen zich al weer als meer veredeld, enzovoort. Het vooroordeel zegt dat de vrouw door haar man aanzien wordt toegevoegd en dat zij door zich met een man van mindere rang te verenigen in aanzien daalt. Dit moet wel de eerzucht van de vrouwen opwekken en aan de genoemde gevaarlijke spanning van de maatschappij meewerken, die overal zal plaatsgrijpen waar aan de mens enige waarde of superioriteit wordt toegekend die niet op verstand en deugd gegrond is.

De vrije zwarten staan weer op zichzelf en verachten de kleurlingen. Dit is minder onnatuurlijk omdat aan deze, ofschoon zij voor de helft zwart bloed hebben, een hogere rang in de maatschappij worden toegekend. Doch de kleurlingen geven hun hierin niet toe en behandelen de zwarten die hun slaaf zijn veel strenger dan de blanken het doen. In een land waar de middelen van bestaan slechts weinig en eensoortig zijn, moeten onderkruipen en afgunsten een grote rol spelen en dit is in de kolonie het geval.'

3 LEVENSWIJZE VAN DE BLANKEN

'De algemene levenswijze van de inwoners is als volgt. Men staat 's morgens op van half zes tot zeven uur. Men gebruikt iets om zich te ontzuiveren en men werkt tot elf à twaalf uur. Van negen tot twee uur is de tijd dat de klerken op de kantoren schrijven. Bij sommige administrateurs die veel werk hebben, eindigt het werk niet voor vier uur in de namiddag. Maar na die tijd kan men zelden meer iets van loontrekkenden gedaan krijgen.'

Carel C.A. Last (1808-1876) heeft als lithograaf talloze boeken geïllustreerd. Hij vervaardigde deze afbeelding voor het boek 'Slaven en vrijen onder de Nederlandsche wet' uit 1854 van W.R. van Hoëvell (zie deel 11 over Van Hoëvell in deze serie). Hij is evenals Van Hoëvell niet in Suriname geweest; beiden baseerden zich voor hun werk op gegevens van ooggetuigen. Last tekende wat Lammens beschreef.

Het leven op een plantage

'Het leven op plantage komt hierop neer. 's Ochtends met de dag, uiterlijk zes uur, opgestaan, een licht ontbijt genomen, bezoekt de directeur de koffieloods, ziet het werk aldaar na, het vee en alles wat bij en omtrent het huis is. De negerkinderen, die men gewoonlijk creolen noemt, worden onder het bestuur van een oude negerin, de creolenmama, vertoond. Zij wensen de directeur goede morgen,

Wan mi paken cralen misi, dese plee nanya wan
brakka papte. — Cicalie, mestisaw.

W.E.H. Winkels, een blankofficier, tekende rond 1860 twee misi's (vrije kleurlingen of slavinnen die met een blanke samenwoonden en de huishouding leidden.

Links: Misi Cicalia, een mestiezin (dochter van een blanke en een mulattin (dochter van een zwarte vrouw en een blanke)
Rechts: Misi Rosalia van Rozenbeek Onder de tekening had Winkels geschreven: 'Misi Rosalia van Rozenbeek. Op straat. Haar papa is timmerman en hare mama waschvrouw.'

Over slaven en marrons in Suriname

COLOFON DEEL 4

Samenstelling eerste uitgave

Loes Alink, Franciska Bijkerk, Leo Dalhuisen, Christien Dubbeldam,
David Kips, Elise Storck, Aad van de Wijngaart

Redactie heruitgave

Liesbeth en Leo Dalhuisen

Ontwerp en vormgeving

Hannie van den Berg Grafische Vormgeving en DTP

Beeldverantwoording voor deze serie

Surinaams Museum Paramaribo, Universiteitsbibliotheken van
Groningen en Leiden, Rijksmuseum Amsterdam, Zeeuws Archief

Heruitgegeven door

historypicturesanddocuments, 2017

Contact

info@historypicturesanddocuments.com

DE DELEN IN DEZE SERIE

- 1 Herlein, een Fries in Suriname (1718)
- 2 Hartsinck, een regent (1770)
- 3 Stedman, een militair (1796)
- 4 Lammens, een jurist (±1815-±1835)
- 5 Kuhn, een arts (1827)
- 6 Benoit, reiziger, tekenaar en schrijver (1829-1831)
- 7 Bosch, een predikant (1843)
- 8 Teenstra, een landbouwkundige en abolitionist (1835-1842)
- 9 Kappler, militair, koopman en bestuurder (1836-1842)
- 10 Van Hoevell, Kamerlid en abolitionist (1854)
- 11 Wolbers, onderzoeker en abolitionist (1861)
- 12 Winkels, blankofficier, tekenaar en schrijver (1839-1893)
- 13 Stemmen van slaven en marrons
- 14 Planters aan het woord (1787-1859)
- 15 Plakkaten: de slavernij geregeld

Verkrijgbaar bij:

historypicturesanddocuments.com